

ДЕРЖАВНЕ ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ В СФЕРІ ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ

Реалізація державної політики інноваційного розвитку в сфері енергоефективності та енергозбереження передбачає формування відповідного механізму, одним із елементів якого є фінансове регулювання. Оцінка ефективності фінансового регулювання інноваційного розвитку в сфері енергоефективності та енергозбереження базується на аналізі, перш за все, фінансового інструментарію стимулювання зазначеного процесу. Враховуючи те, що державне стимулювання розвитку інновацій за допомогою застосування фінансових інструментів забезпечується нормативно-правовими актами, що встановлюють і забезпечують дотримання норм, правил та вимог стосовно сфери інновацій та взаємодію всіх підсистем національної інноваційної системи, необхідним є здійснення ретроспективного аналізу законодавчого забезпечення фінансування розвитку інновацій в сфері енергоефективності. В результаті чого можливим є визначення проблемних аспектів реалізації політики фінансового регулювання інноваційного розвитку в сфері енергоефективності та формування пропозицій по їх вирішенню.

Першим НПА щодо фінансового забезпечення розвитку інновацій в сфері енергозбереження, прийнятим за роки незалежності України, є Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» № 1977-ХІІ від 13.12.1991 р.. Норми Закону були загально спрямованими, тобто стосувалися не тільки стимулювання інновацій в енергозбереженні, а й інших сфер інноваційної діяльності. З метою підвищення рівня розвитку інновацій Законом було встановлено забезпечення бюджетного фінансування наукової та науково-технічної діяльності (крім видатків на оборону) у розмірі не менше 1,7% ВВП України. Видатки на науково-технічну діяльність були визнані захищеними статтями видатків бюджету України.

Положення Закону набули подальшого розвитку в прийнятих законах Про науково-технічну інформацію» № 3322-ХІ від 25.06.1993 р. та «Про наукову і науково-технічну експертизу» № 51/95-ВР від 10.02.1995 р. В першому з них визначено, що держава забезпечує фінансову, в тому числі валютну, підтримку надходження науково-технічної інформації до державних органів і служб науково-технічної інформації, наукових і науково-технічних бібліотек, створення їх мереж і відповідного технічного забезпечення.

Статтею 31 Закону «Про наукову і науково-технічну експертизу» № 51/95-ВР від 10.02.1995 р. встановлено, що проведення державної науково-технічної експертизи фінансується за рахунок державного бюджету, позабюджетних фондів або коштів замовника. Кошти на проведення державної експертизи передбачаються в межах асигнувань на виконання науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт і виділяються окремим рядком. Експертиза, яку за дорученням державних органів проводить державна установа (організація), що перебуває на державному бюджеті, фінансується за рахунок бюджетних коштів, передбачених на утримання цієї організації. Отже, наведеними нормативно-правовими актами вперше в Україні було визначено роль держави у фінансовому забезпеченні розвитку науково-технічної діяльності. Прийняте в наступних роках законодавство характеризувалось вже засобами державного фінансування НДР та визначенням відповідальних органів.

Так, Законом України «Про внесення змін до Закону України "Про основи державної політики у сфері науки і науково-технічної діяльності"» від 01.12.1998 № 284-ХІV встановлено, що бюджетне фінансування наукових досліджень здійснюється шляхом базового та програмно-цільового фінансування. Однак, законодавством України не визначено визначень цих понять, а лише наведено перелік напрямів їх застосування.

Також наведеним Законом створено Державний фонд фундаментальних досліджень з метою підтримки фундаментальних наукових досліджень у галузі природничих, технічних і гуманітарних наук, що провадяться науковими установами, вищими навчальними закладами та окремими вченими. Однак положення, що регулює функціонування наведеного фонду було прийняте лише в грудні 2001 р. (Постанова КМУ «Про Державний фонд фундаментальних досліджень» від 24.12.2001 №1717).

На практиці фінансування фонду здійснювалося лише за рахунок коштів держави, причому обсяг призначень завжди був меншим 1% від величини сукупних бюджетних асигнувань науково-технічного спрямування [1]. Таким чином його роль виявилася суттєвою лише для фінансової підтримки окремих груп

науковців для проведення, як правило, некапіталомістських досліджень.

Через невиконання виконавчою владою встановлених норм наведених Законів не відбувалося належного державного фінансування розвитку НДДКР. В результаті чого в рекомендаціях слухань у Комітеті Верховної Ради України з питань науки і освіти «Стан та проблеми реалізації Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» та шляхи його вдосконалення» від 30.06.2010 р. зазначалося про необхідність виходу на рівень фінансування науково-технічної діяльності не менше 1,7 % ВВП, передбачивши перш за все фінансування заходів з реалізації пріоритетних напрямів науки і техніки на рівні не нижче 30% коштів, від загального обсягу фінансування. Крім того вказувалося на потрібність спрямування 10% коштів від приватизації державного майна на забезпечення інноваційної діяльності.

На виконання рекомендацій слухань у Комітеті Верховної Ради України було змінено засоби державного фінансування, та було прийнято, що бюджетне фінансування здійснюється шляхом фінансування основної діяльності державних наукових установ, наукових досліджень вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації, фінансування окремих наукових і науково-технічних програм, проектів та надання грантів (Закон № 3714-VI від 08.09.2011). Однак, при цьому не було внесено відповідних змін до інших нормативно правових актів, які застосовують наведену термінологію. Наприклад, в Законі України «Про особливості правового режиму діяльності Національної академії наук України, національних галузевих академій наук та статусу їх майнового комплексу» від 07.02.2002 № 3065-III так і залишились базовий та програмно-цільовий методи державного фінансування.

Важливим кроком щодо реформування державного фінансування НДДКР є прийняття в 2015 р. нової редакції Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність». Законом, як і в попередній його редакції, встановлено забезпечення фінансування наукової та науково-технічної діяльності у розмірі не менше 1,7% ВВП України, однак, також передбачено поступове його збільшення з кінцем значенням 3% ВВП в 2025 р.

Також Законом вносяться зміни до засобів фінансування, а саме запроваджується базове фінансування з одночасним конкурсним отриманням фінансів від створеного Національного фонду досліджень, який наділяється правом надавати не лише колективні, а й індивідуальні та інституційні гранти. Недоліком такого нововведення є відсутність проведення незалежної експертизи НДДКР, яка характеризується незалежним прийняттям рішення та високою якістю.

Фінансування інноваційної діяльності в сфері енергозбереження України здійснювалось в основному через систему загальнодержавних програм економічного, науково-технічного, соціального розвитку.

Основна частина програм планувалася до виконання протягом 2010-2017 рр.. Причому, дві програми із семи були спрямовані саме на стимулювання розвитку інноваційної діяльності в сфері енергозбереження а інші були загально спрямованими.

Доцільно зазначити, що програмами передбачалося фінансування інноваційної діяльності в тлумаченні цього поняття відповідно до Закону України «Про інноваційну діяльність», яким було визначено, що державну підтримку інноваційної діяльності одержують суб'єкти господарювання всіх форм власності, що реалізують в Україні інноваційні проекти, і підприємства всіх форм власності, які мають статус інноваційних. В свою чергу інноваційним визнається також той проект, що вже існує або існував на ринку, але є удосконаленим. Однак, таке визначення інновації порушує саме зміст цього поняття, яке відповідно до Вільного тлумачного словника української мови є новим явищем, що ніколи не існувало [2]. Отже, основним недоліком законодавчого забезпечення розвитку інновацій в Україні є можливість маніпулювання встановленими нормами задля використання всіх привілеїв, які передбачені для стимулювання розвитку інновацій..

Таким чином, щодо застосування інструментів державного регулювання розвитку інновацій в сфері енергоефективності можна констатувати, що законодавством України були закріплені обсяги державного фінансування лише НДДКР, тобто здійснювалось стимулювання лише наукової діяльності. В свою чергу стимулювання комерціалізації інновацій здійснювалось шляхом програмного фінансування державою. Однак, застосування наведених інструментів фінансового регулювання в Україні було неефективним через невиконання виконавчою владою норм законодавства щодо фінансування розвитку інновацій.

Список літератури:

1. Аналіз законодавства України у сфері досліджень, розробок та інноваційної діяльності та пропозиції щодо доповнень до законодавства. Проект ЄС “Вдосконалення стратегій, політики та регулювання інновацій в Україні”.- К.:Фенікс, 2011.- 350с.

2. Вільний тлумачний словник української мови [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sum.in.ua/f/innovacija>